

Válságadók: de mi helyett?

Egy újabb tévút nyílik

A válságadókkal a kormány akarva-akaratlanul megtéveszti a közvéleményt: az intézkedések lényegét és a következményeket tekintve is. A könyvelői válságkezelés folytatódik: „*ha innen ennyit elveszek, ott annyival több lesz*” okoskodással. De a valóságban ez soha nincs így, hiszen a gazdaságban folyamatok és kölcsönhatások vannak. A kötelező hatásvizsgálatok elmaradnak, még a kiinduló helyzet körbejárása is, sok minden és főleg a lényeg rejtve marad, ami valóságos táptalaja a félreértéseknek és félremagyarázásoknak, félrevivő tematizálásnak. Mindkét oldalon.

Matolcsy György meglátása: a távközlésben gyilkos verseny van

A nemzetgazdasági miniszter, *Matolcsy György* látnivalóan nincs tisztában – fogyasztóként sem – a monopóliumok szabályozásának állapotával: a távközlésben gyilkos versenyről beszél. A törvényjavaslatot néhány óra alatt „ütik össze”, saccolják meg az adómértékeket. Erőből viszik át, megkerülik az érdekvédelmi szervezetekkel és a parlamenti bizottságokban az egyeztetést, a kormány javaslatát (ezúttal is) önálló képviselői indítványként terjesztik elő. (Lehet, hogy a konstrukció összetevőit nem látják át?) Ezzel további spekulációkat indítanak el. De valójában miről is van szó? Mit tesznek és milyen áron?

Volt kormánypártok: továbbra is a megszorítások büvkörében

Megszokhattuk, hogy a mostani kormányzati oldal *lépéseinek és kommunikációjának sikere nagyrészt a másik oldalon múlik. Szemléletén, felkészültségén, taktikai érzékén.* Úgy tűnik, a volt kormánypártok képtelenek kiszabadulni a *megszorítások büvköréből*, azt ajánlják a válságadók helyett, ami miatt vereséget, ráadásul nagyarányú vereséget szenvedtek. Nem látják, hogy ezzel *olyanokat is elidegeníthetnek*, akik az ellenzékétől segítséget várnának nehéz helyzetükben. A lakosság ugyanis örül annak, hogy most *látszólag* nem vele akarják megfizettetni a válság árát. Kétségtelen, hogy a mostani lépéseknek van kapcsolatuk a megszorításokkal, de *semmiképpen nem úgy*, ahogy azt ezen az oldalon feltételezik.

Eszerint az intézkedéseket a lakossággal fogják majd az árakban megfizettetni, ami azt a vélt igazságot mutatná, *hogy megszorítás nélkül nem lehet kikerülni az egyensúlyi problémából.* A lakosság ezt a kijelentést nem őszinteségnek fogja fel, hanem irritációnak. Vagy esetleg olyan őszinteségnek, hogy erre, ilyen szemléletre vagyunk képesek. Itt utalok ismét *Albert Einstein* mondására: *Az örültség nem más, mint ugyanazt tenni újra és újra és várni, hogy az eredmény más legyen!*

A *Kényszerpályák, tévutak – Az új nomenklatúra* című könyvemben¹ alaposan körbejártam a kérdést és arra jutottam, hogy megszorításokkal nem lehet kikerülni a jelen helyzetből. (Egyszerű az oka, a megszorítások lehetetlenné teszik a hatékonyság szükséges javítását: ötletszerűségük miatt is, de főleg azért, mert onnan vesznek el, ahol megtehetik, de nem onnan, ahonnan kellene.)

A programkészítés nem megy: van viszont „akcióterv”...

Összefüggő programra lenne szükség, ami valódi alternatívája a mai „gazdaságpolitikának”. A kiadások csökkentése persze elkerülhetetlen, de nem megszorítások formájában. Kérdés, vagy inkább nem kérdés, miért nem lépnek erre az útra, mi ennek az oka? (A kötetből ez is kiderül, amint az is, hogy megszorítások helyett mivel lehetne csökkenteni a kiadásokat.) A mostani intézkedéscsomag ismét egy összefüggő cselekvési program és főleg egy működőképes alternatíva *helyett* született. A programhiányt hivatott elfedni a nem hivatalos és értelmezhetetlen, az agitpropa emlékeztető elnevezés: *akcióterv*. Azt sugallja, mintha összefüggő elképzelések rendszere állna az intézkedések mögött. Ha meg akarjuk fejteni a fogalmat, a kádári idők akcióprogramja juthat az eszünkbe.²

... és Új Széchenyi Terv

Részletes programot, ami elengedhetetlen lenne a kibontakozáshoz, képtelenek összeállítani és nem is érdekeltek ebben. Emlékezzünk a választások előtti napokra, amikor *Parragh László*, a Magyar Kereskedelmi Kamara elnöke kapta a feladatot, hogy a győzelem után dolgozza majd ki. Erről e szájából vagy máséból azóta sem hallottunk, arról viszont annál inkább, hogy legyen ismét kötelező a kamarai tagság. (Fizessenek az ilyen „képviselért” a vállalkozók.) Most pedig *Parragh László* a nevükben áradozik: lelkesen üdvözlö az ilyen konstrukciójú válságadókat. Az Új Széchenyi Terv sem az, amiként *Orbán Viktor* miniszterelnöknek a jobbkeze, *Matolcsy György* átadta. Mint a tervről szóló

¹ Dr. Szabadi Béla: *Kényszerpályák, tévutak – Az új nomenklatúra*. Budapest, 2010. 320 oldal

² Pártnak, mozgalomnak vmely időszak közvetlen feladatait meghatározó tervezete. Magyar Értelmező Szótár.

elemzésemben írtam, *Leonyid Brezsnyev* pályája végén rossz beszédet olvasott fel, de legalább rájött, hogy ez nem az a beszéd. Igaz, ő elő tudta venni az igazi beszédet. Ha annak idején a tervet megmutatták az IMF-nek, nem csoda, hogy a delegáció hazautazott. Mindezt azért írom, mert segíteni csak őszinteséggel lehet és az ország jelenéről és jövőjéről van szó.

A monopóliumok szuperprofitjának forrásai

Az árakban való továbbhárításnak akkor lenne inkább némi realitása, ha e cégeknél (történetesen monopóliumoknál) *objektív módon* meghatározott mércék határozták volna meg a nyereséget és ennek elvonása ezért és valóban „botrányos” lenne.

Csakhogy e konglomerátumok *állami segédlettel hatalmas extraprofit*hoz jutottak és jutnak, amiről szükségképpen tudnak a korábbi kormánypártok és szakértők. Ennek a *szuperprofitnak több forrása is van*, ami nem nyílna meg az állam közreműködése és/vagy szemet hunyása nélkül: irreális árképzés, ehhez képest is túlszámlázások és egyéb megkárosítások, minőségrontás, a fejlesztés/fenntartás elhanyagolása, a munkajogi szabályok semmibevétele, valamint ezermilliárdos nagyságrendű állami támogatások.

Szinte minden *másként működik* nálunk, mint az anyaországban vagy más országban. Vehetjük akár a banki szolgáltatásokat, akár kereskedelmet. A nagy kereskedelmi láncok nem úgy működnek, mint illene (eltérhet a választék, az ár, a minőség stb. a hipermarketekben). Pedig ott követelmény, hogy ugyanazt lehessen kapni az ugyanolyan elrendezésű üzletekben és ugyanannyiért. Jellemző, hogy bár már a '60-as évektől lehet Magyarországon Coca Colát kapni, minősége és íze évtizedekkel később és az EU-s csatlakozás ellenére is egészen más, mint mondjuk Bécsben. Már-már szórakoztató példa: az internetszolgáltatók nem a garantált (számon kérhető) sebességet reklámozzák, hanem, amit maximumként esetleg nyújthatnak. Nincs fogyasztóvédelem, a reklamációk szinte elintézhetetlenek, egészen durva átverésekre kerül sor: minden következmény nélkül.

Nyilvánvalóan *hasonló adókról tudnak a volt kormánypártok* (pl. Robin Hood adó az energiára, bankadó, tervbe vett internetadó), hiszen ők kezdték el vagy tervezték alkalmazni. Tudniuk kell arról is, hogy a Magyarországon működő leányvállalatok nyeresége kiugróan magas az anyaország cégéhez és más országokban működő leányvállalataihoz képest. *Palócz Éva* egy külföldi lapnak adott interjújában leszögezte: „*Magyarország távközlési és energiavállalatai régóta a legnyereségesebbeknek számítanak Európában*”.

Most is arról van szó, hogy a két oldal egy körben mozog: egymás ötleteit bírálják, de alkalmasint átveszik és tovább viszik azokat. (Ld. pl. áfaemelés, értékalapú ingatlanadó, inflációgerjesztés, hatásvizsgálatok elszabotálása.)

Amit meg lehet tenni a lakossággal, miért ne lehetne a „mamutokkal”?

De ha nem lenne ez az extraprofit, márpedig van, az ilyen adók akkor sem lennének feltétlenül tisztességtelenek. Ez inkább komolytalan és legfeljebb elméleti kérdés, ugyanis hatalmas extraprofitot realizálnak e cégek. (És hozzájuk kapcsolódva az állam, erre nemsokára visszatérünk.) Ha tehát a lakosságnál megengedhetőek az újabb megszorítások, miért ne lennének azok a nyereségesen működő cégeknél? A lehetséges következmények miatt? Honnan gondolják, hogy a lakosságot érintő megszorítások kevésbé súlyos következményekkel járnak? Ismét eljutunk oda, hogy hiányoznak a részletes elemzések és *a törvényi kötelezettség ellenére a hatásvizsgálatok*, de még a *kiinduló elemzések* is. A

felhasználásban különösen, hiszen a meglevő és hozzáférhető anyagokra sem kíváncsiak. És úgy tesznek, mintha azok nem is lennének.

A válságadók és az alkotmány. Miért maradnak ki „az egyesek”?

Most készül az új *alkotmány*, mégpedig gyorsított ütemben. Ennél biztosan fontosabb lenne, *ha az alkotmányt betartanák*, de az alaptörvény írott malaszt a parlament vagy a bíróságok számára is. Az alkotmány tiltja a *diszkriminációt*, elég rejtélyes, hogy a válságadóból miért maradnak ki bizonyos körök. Például az – elsősorban az állam révén – extranyereséges ingatlanfejlesztés? Hogy itt bizonyos üzletek révén óriási haszonra lehet szert tenni, mutatja, ki áll a leggazdagabbak listájának élén. Az a kommunikáció külön érdekessége, hogy éppen ő magyarázza az érintetteknek, hogy nincs más megoldás, mint a válságadó. Miért bizonytalan, hogy kiterjed-e az üzemanyagokra az adó és főleg, hogy milyen terhet jelent? Miért nem terjed ki például a kereskedelmi televíziókra és van-e ennek kapcsolata ahhoz, hogy pl. *Stumpf István* az RTL Magyarország tulajdonosa volt a közelmúltig? Miért alkalmaznak differenciált kulcsokat? Nem azért kérdezem, mert a válságadót jónak tartanám, szerintem ez *egy újabb tévút*, hanem, mert a diszkrimináció tilalmát is sérti.

Évekkel ezelőtt, de ma is: Rogán, Demján, Csányi és Matolcsy

Kinek járna vissza?

Ami a hatalmas cégeknél (és az államnál) extraprofit, az a lakosság és a többi cég számára *irreális és gyakran elviselhetetlen költségtöbblet*. Deformálja a lakosság fogyasztását, tönkreteszi a belföldi piacot, rontja a magyar termékek és szolgáltatások versenyképességét. Ezt a – mondjuk ki – túlszámlázást, extra sarcot *felfoghatjuk megszorításnak*, de ez már évek óta folyik. A nagy kérdés: *mi lesz ennek a sorsa?* Más

országokban ennek keletkezését pl. reális árképletekkel igyekeznek megakadályozni, ha mégis jogtalanul számítanának fel költségeket, azokat visszatérítik a lakosságnak. Ide kellene végre eljutni *és minden szóba jöhető területen*, tehát *valamennyi monopolszervezet esetében*. Az ország és a gazdaság érdekében, annak ellenére, hogy ez időlegesen csökkentené az állam és az önkormányzatok bevételeit. Ez *sokkal kedvezőbb hatással járna a társadalom számára, mint a közterhek ide-oda csoportosítása*. A kedvezményezett csoportok számára nyilván nem, de állítólag a válságból kellene kievickélni.

És ki tenyerel rá?

Az újabb válságadók bevezetése (a bankadót már alkalmazzák) viszont azt jelenti, hogy *nem az indokolhatatlan költségtöbbletet (sarcot) akarják kiiktatni*, illetve *visszajuttatni annak, akinek ez visszajárna*, hanem *az állam további részesedést követel az extraprofitból*. Tovább akarja javítani a saját arányát a jogosulatlan haszonban, a lakosságtól és sok vállalkozótól elvett pénzeket „elsajátítja”, adóvá változtatja. Egyúttal a jogosulatlan haszon *nagy részét továbbra is otthagya a monopóliumoknál*. Nem is várható erős tiltakozás a monopóliumok részéről, hiszen a magyar gazdaság továbbra is kellemes vadászterületük marad. *Ez így volt a bankadónál is*, amikor egyes információk szerint ezermilliárdos nagyságrendű a bankok nyeresége csak a devizaalapú hiteleknel, amiből nem egészen 200 milliárdot kell (valójában a költségként való elszámolhatóság miatt ennél jóval kevesebbet) adóként befizetniük. A 800–900 ezer ügyfél nagy része nem tudja vagy közel áll ahhoz, hogy ne tudja törleszteni irreálisan megállapított részleteit.

Bencsik János államtitkár: energia és lakáshitel

Ezt nevezi a politológusként most már alkotmánybíró *Stumpf István*, aki ismét közgazdászként, valójában politikusként villogva, egy új alku létrejöttéről beszél. (A jelenlegi alkotmány szerint az alkotmánybírák nem folytathatnak politikai tevékenységet.) Az állam ahelyett, hogy más országokhoz hasonlóan szigorú szabályozást dolgozna ki, polgárait védené, ténylegesen a közönség rovására és a saját hasznára alkudozik. Nem feltétlenül hozzáértő vezetőkkel. (Teológusok, följajztanárok, jogászok nyomulása.) Hol vannak a közgazdászok a közgazdasági munkakörökből és a gazdaságirányítás vezetői posztjairól? (Ld. a honlap cikkei.)

Alku és nyomásgyakorlás. Matolcsy György és a monopóliumok gyilkos versenye

A mostani lépés ugyanakkor *nem alku, hanem nyomásgyakorlás*. De az az *osztzkodás, amit kikényszerítenek, alku kérdésévé fogja változtatni azt, amiről nem lehetne alkudozni*. A cégek ugyanis ki fogják használni azt, hogy *nem* a jogtalan extraprofit kiküszöböléséről, *hanem* annak más felosztására kerülne sor. Ez egyfelől leszűkíti a kormány érvelési lehetőségét, az EU-val szemben is, kérdéssé teheti az intézkedés bevezetését.

A kormány nyilván *nem fogja elismerni*, ahogy a bankadónál sem tette, hogy neki is aktív és passzív szerepe volt az extrahaszon létrejöttében és polgárai megrövidítésében, más országoktól eltérően nem szabályozta megfelelően a monopóliumok tevékenységét, eltúrta szabálytalanságaikat és a fogyasztók mindenféle megkárosítását s most az így keletkezett haszonból – közteherviselés címén – még többre tart igényt. Hogy így lépett fel az állam, azt talán el sem hinnék. Emiatt a cégek a kurtítást a piaci viszonyokba való durva és önkényes beavatkozásként és a jogos haszonból való elvételként állíthatják be. Ráadásul közvetlenül magától *Matolcsy György* nemzetgazdasági minisztertől azt hallhatják, hogy a telekommunikációban, Magyarországon gyilkos verseny van. Ez egy újabb „világszabadalom” (érthetőbben: világra szóló eredmény) lenne, hiszen a telefon-, a mobiltelefon- és az internet-szolgáltatásban, kábeltelevíziós szolgáltatásban mindenütt monopóliumok vannak, amelyek megpróbálják korlátozni a versenyt. Az állam általában igyekszik valamilyen versenyt kikényszeríteni, ami nem egyszerű, lévén kevés piaci szereplő. *Monopóliumok között gyilkos versenyről még nem hallottam*. Nálunk különösen nem hallhattam, de a más országokhoz képest magas tarifák is erre utalhatnak. Rendkívül magas a nyereségük, talán ezért alkalmaznak akár 6,5 százalékos elvonást, ami ugyancsak a verseny hiányára utal.

Feltehetőleg a kormányzóvivő is a nemzetgazdasági miniszter „kapacitására” támaszkodott, az irritáló stílus is erre enged következtetni, amikor azzal érvelt: *„Ezek az adók úgy lettek megállapítva, hogy senkit nem fognak megingatni, senkit nem fognak bedönteni”*. Vagyis a kormány maga állítja: a jogos haszon egy kis részét vonják el, ne tessék aggódni, működni még tudnak! Így a cégek sértettként jelenhetnek meg és nem méltánytalanul viselkedő kizsákmányolóként. Ezt a kormányoldal sajtója is erősíti, amikor *a kérdés kéregetéssé fokozódik le*, valahogy így: olyan nagy hasznuk volt és olyan nagy támogatást kaptak, hogy most annak egy picit részét visszajuttathatnák! Ez az ügyetlenség egyben felkészületlenség is: káros módon szemben áll a tényekkel.

A cégek *biztosan meg fognak próbálkozni* nem teljesített kötelezettségeik *elmismásolásával*. A válságadó áthárítása a tarifákban, lévén monopóliumokról szó, amelyek engedélyeztetni kénytelenek, nem annyira könnyű, de hasonló eredményt érhetnek el kötelezettségeik „elfelejtésével” (műszaki fejlesztés, környezetvédelem, minőség, munkajogi szabályok) és a tisztességtelen piaci magatartás fenntartásával és fokozásával.

Az ártárgyalások alkonya. Újabb tévút épül ki

Folynak ugyan tárgyalások (alkudozások) egyes területeken a monopóliumokkal, de azok az árképletről. A cégek megengedhetetlen módon a rossz árképlet felváltására kompenzációt kérnek (követelnek). A válságadók kivetése azt is jelenti, hogy *érdemi felülvizsgálat nem lesz a monopolárakban*, holott nem lehet kétség afelől, hogy jelentős csökkenést lehetne és kellene elérni. Örökre lemondhatunk az érdemi felülvizsgálatról, a jogtalan hasznot a néhány évre bevezetett válságadók mintegy legalizálják, az alaptalan költségtöbbletek visszavonhatatlanul beépülnek a bázisba.

Mindezzel *újabb tévút épül ki, amire később azt lehet mondani: kényszerpálya*. Nincs más út, akármennyire is szeretnénk.

Gazdasági szabadságharc?

Van a kérdéskörnek *csinált nemzetközi vonatkozása* is. A monopóliumok kifogásolható magatartása ugyanis (ld. bankszektor) nemcsak a külföldiekre, hanem a magyarokra is jellemző. Ha az ilyen magatartás ellen végre fellépünk, azt ezért sem lehet valamiféle gazdasági szabadságharcként feltüntetni. Azért meg főleg nem, mert a lakossággal és a többi vállalkozással, az állammal megfizetett többletterheknek – függetlenül attól, hogy az jogszerűtlen – csak egy részéről kell és időlegesen lemondaniuk. Ennek sem örül nyilván az, aki eddig mindent megkapott, de az állam ereje előtt meg kell hajolnia. Ez ékesen bizonyítja, amit annak, aki elemzi a folyamatokat, világosan kell, hogy lásson: *az állam sokkal erősebb a maga illetékességében, mint az állam területén egy globálisan is jelentős cég*. Azért tehát, amit érdeksérelemként e nemzetközi cégektől el kellett, hogy viseljünk, elsősorban *saját államunk és kormányunk tehető felelőssé*.

Egy másik rossz módszer: a vagdalkozás

Egy másik rossz módszer: a vagdalkozás, bármi „ellenérvként” való felhasználása. Ha hoznak valamilyen intézkedést, azt át kellene gondolni, meg kellene ítélni a gyenge pontjait, felmérni a hatásokat, ehelyett ötletelnek és gyakran képzelegnek. Előveszik a paneleket, holott nem ártana egy kis alkotókészség.. (Nem is szólva arról, hogy meg kellene követelni a kiinduló helyzet bemutatását és a törvényben kötelezővé tett hatásvizsgálatok elvégzését.) Így éppen a lényeg sikkad el és a vagdalkozás jótékonyan eltakarja a gyenge pontokat. Mi mindenről lehetett hallani néhány nap alatt: *Angela Merkel* összevonja a szemöldökét, mert a német cégeket megsarcolják, a külföldi cégek kivonulnak, az EU nem hagyja, a piaci viszonyokat támadás érte stb. Értelmetlen és irritáló lehet, ellenérzéseket kelthet, ha a külföldre hivatkozva oktatják ki az országot és a kormányt. Akkor is az lenne, ha a cégeket károsultnak tekinthetnék.

Szükség van-e és megint újabb forrásokra?

Jó kérdés viszont, hogy *miért lenne szükség további állami forrásokra?* Most nincs lehetőség arra, hogy a forrásokat a választási évben megszokott módon tágítsák: a túlköltekezésért az elődöket hibáztassák, ahogy ez történt 1998-ban is. De vajon *a több forrás többletforrás-e, amiből tetszőleges feladatokat finanszírozhatnak?*

Hogy miért lenne szükség több forrásra, arra jó válasz nem érkezett, bár érdekes módon több válasz is jött. *Az egyik szerint* akkora lyukak lennének a költségvetésben, ami miatt csak így lehet teljesíteni a hiánycélt. Erre már vettek el pénzt (bankadó, központi költségvetési intézmények költségvetésének csökkentése stb.). Biztosították az EU-t, az

IMF-et és a közvéleményt, hogy biztosan tartani tudják a deficitet. *Aztán megint jelentkeztek*, hogy szükség van újabb pénzekre, hogy egyedülállóan alacsony legyen a hiány.

Egy másik válasz szerint így lehet megcsinálni az „adóreformot”, ami „világszabadalom” lesz és tartani a hiánycélt. Ehhez még további forrás is kell: a magánnyugdíjpénztárba való befizetések felfüggesztése, egyelőre 14 hónapra. Azt még nem tudni, hogy a főváros új módon kiszámított, egyben 800 milliárd forintra felturbózott adósságát (ami nagyrészt a BKV-nál gyűlt volna össze) hogyan fogják finanszírozni, mert ehhez szükségképpen állami segítségre van szükség. (És nem arra a 7,5 milliárd forintra, amit még nem kapott meg a BKV az előző kormány ígérete alapján.)

Az adóreform szerintem *nem azonos az egykulcsos szja-val, hol van például az áfa felülvizsgálata?* Egy jobb adórendszer előnyeit *csak a rendszerszerű változtatás* kínálhatja, rendszerként kell fontos gazdasági célokat előmozdítania és semmiképpen nem keresztezheti azokat. *A rendszerszerű gondolkodás azonban – úgy tűnik – idegen a kormánytól és hiányoznak ennek programszerű alapjai is.* A vezetés a könyvelői válságkezelést látja át: innen elveszek ennyit és ott lesz ugyanennyi. Pedig hát a gazdaságban, mint említettem, folyamatok és kölcsönhatások vannak. *Nem sok értelmét látom annak, hogy adóreformként pénzeket ide-oda átcsoportosítsunk és ennek érdekében olyan következményeket és zűrzavart vállaljunk, amivel a kormány nincs tisztában vagy bizonyos haszon érdekében nem érdekl.* Vannak olyan pénzek is, amelyekhez a kormány úgy jut hozzá, hogy eladósodik (magán-nyugdíjpénztári átutalások felfüggesztése). Ennek olyan magyarázata is van, hogy így lehet elkerülni a nyugdíjkassza fizetésképtelenségét. De arról nincs hír, hogy ezt a havi 30 milliárd forintot nyugdíjfizetésekre fordítanák.

Budapest, 2010. október 17.

Dr. Szabadi Béla

Forrás: honlap

<http://www.szabadibela.hu>